

JEDAN REDAK JUBILEJ

— 80 godina života i 55 godina plodnog naučnog rada Rista Kovijanića,
profesora u Kotoru —

Jovan TUČAKOV

Risto Kovijanić rođen je u Đurđevini, kod manastira Morače, 31. XII 1895. Osnovnu školu učio je u Lipovu (Kolašin) i Manastiru Morači (1903-8), gimnaziju na Cetinju (1908-12); učestvovao je u balkanskom ratu kao dobrovoljac-borac (1912-13, Mojkovac-Bijelo Polje-Berane-Peć Đakovica-Skadar); svršio je V-VI razred gimnazije na Cetinju (1913-14). Profesori koji su na njega mogli uticati bili su: dr Nikola Škerović, Dušan Vuksan, Dušan Đukić i St. Radosavljević-Bdin i direktor Špiro Tomancvić. Učestvovao je u prvom svetskom ratu (1914-16, Grahovo-Pljevlja-Goražde-Pale-Glasinac-Mojkovac); proveo je u internaciji u Nađmeđeru, gornja Ugarska, danas Calovo u Čehoslovačkoj (1916-18); učestvovao je u omladinskom pokretu za ujedinjenje (1918-19). Po svršenom tromesečnom tečaju, na kojemu je predavao književnost Jaša Prodanović, maturirao je u Drugoj gimnaziji u Beogradu (1919). Studirao je u Beogradu (1919-23) jugoslovensku i uporednu književnost kod Pavla i Bogdana Popovića, srpskohrvatski jezik kod A. Belića, istoriju kod VI. Corovića, nemački kod Trifunca. Bio je član studentskog Republikanskog kluba, jedno vreme je sekretar »Pobratimstva«. Diplomirao je 1923; profesorski ispit položio je 1927. g.

Bio je nastavnik gimnazije u Somboru (1922-4), suplent i profesor gimnazije u Novom Vrbasu (1924-7), lektor srpskohrvatskog jezika i književnosti na Univerzitetu Komenskog u Bratislavi (1927-39), naučni saradnik u Državnom arhivu u Beogradu (1939-40), direktor gimnazije u Kotoru (1940-1); u internaciji u Prezi, Albaniji (1941), deterniran u rodni kraj; službenik Automehaničarske škole u Kotoru (1948-9), arhivista, viši arhivista, naučni i viši naučni saradnik Državnog arhiva u Kotoru (1950-62).

Za člana Istorijskog društva Matice srpske u Novom Sadu izabran je 1927, za inostranog člana Učenog društva Šafarikova u Bratislavi 1937. (koje je proglašeno za Slovačku akademiju nauka); za stalnog saradnika Instituta za medicinska istraživanja Srpske akademije nauka i umet-

nosti 1958, za redovnog i počasnog člana Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije 1962, za člana saradnika i stalnog člana-saradnika Matice srpske (1963,1969), za člana i člana-saradnika Društva za proučavanje pomorstva Jugoslavije (1964,1965), za člana Udruženja književnika Crne Gore i Saveza književnika Jugoslavije 1967.

Odlikovan je Medaljom Univerziteta Komenskog u Bratislavi za pedagoški i književno-naučni rad 1966, a Zlatnom medaljom Slovačke akademije nauka za naučni i književni rad 1968. Nagrađen je Trinaestojulskom nagradom »za dugogodišnji naučni rad i ostvarene rezultate« 1970. Učestvovao je s referatima posle drugog svetskog rata na 14 naučnih sastanaka, simpozija i kongresa: Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije u Beogradu 1957, u Kotoru 1962, u Sarajevu 1962, u Novom Sadu 1972, u Pančevu 1973, u Budvi 1974; Njegoševog jubileja u Beogradu i na Cetinju 1963; Udruženja etnologa Jugoslavije u Budvi 1963, i Pančevu 1974; Udruženja folklorista Jugoslavije na Cetinju 1963; Jubileja 800-godišnjice kotorske katedrale sv. Tripuna u Kotoru 1966; Instituta Slovačke akademije nauka Međunarodnog simpozija o kulturnim odnosima Slovaka i Južnih Slovena u Bratislavi-Smolenice 1966; Međunarodnog simpozija Šafarikovog univerziteta o 300-godišnjici Prešavske akademije u Prešovu 1966; Bosansko-hercegovačke akademije nauka Simpozija o Vlasima u Sarajevu 1974.

Kovijanić je počeo pisati pre 55 godina, još kao student (1921). Prvi radovi izašli su mu u »Prilozima za književnost, jezik, istoriju i folklor« Pavla Popovića u Beogradu. Dosada je objavio skoro 400 napisa, od kojih preko 220 naučnih radova i preko 170 naučno-popularnih i publi-

cističkih članaka i sitnih priloga. Sarađivao je u skoro 60 jugoslovenskih i čehoslovačkih naučnih i književnih časopisa, godišnjaka i zbornika i u 20 dnevnih i nedeljnih listova.

Svi njegovi naučni radovi, uglavnom — izuzev nekih čisto književnih, kao što su studije o Njegoševom »Gorskom vijencu« i Mažuranićevom »Čengiću« — zasnivaju se na napornom i istrajnom arhivskom istraživanju. Arhivski rad počeo je u Sremskim Karlovcima (1925) i nastavio u Bratislavi, Modri, Trnavi, Kežmarku, Prešovu, Levoči i Košicama (u Slovačkoj), a naročito u Kotoru (od 1950. do danas).

Ti radovi su, uglavnom, iz ovih oblasti: 1. istorije književnosti; 2. istorije jugoslovensko-čehoslovačkih književnih veza i kulturnih odnosa (pretežno Vojvodine i Slovačke); 3. istorije Crne Gore; 4. iz kulturne istorije staroga Kotora i pomorstva Boke.

Pored četiri knjige kulturno-propagandističkog karaktera, pisane na slovačkom za čehoslovačku čitalačku publiku između dva svetska rata, objavio je knjižno:

1. *Vita Kotoranin neimar Dečana*. Nolit, Beograd, 1962.
2. *Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima XIV-XVI vijeka*. Knj. I, Istorijski institut, Titograd, 1963.
3. *Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima XIV-XVI vijeka*. Knj. II, Istorijski institut, Titograd, 1974.
4. *Srpski pisci u Bratislavi i Modri XVIII veka* (Julinac, Muškatirović, Mirijevski, Dositej, Vujić, Stojković, i uticaj na njih slovačkih učenih racionalista i pedagoga). Matica srpska, Novi Sad, 1973.
5. *Studije o jugoslovensko-slovačkim odnosima*. Na slovačkom (Daničić, Miletić, Zmaj, Jovan Bošković, Kosta Trifković, Simo Popović, Grčić-Milenko i Adamov i uticaj Štura i šturovaca na njih). Matica slovačka. Martin-Bratislava, 1976.
6. *Kulturni život starog Kotora (XIV-XVIII vek)*. U saradnji s don Ivom Stjepčevićem. Knj. I (Srednja škola, Grčka slikarska škola, Građevinska škola, Kovačka škola). Istorijski institut, Cetinje, 1927.
7. *Kulturni život starog Kotora (XIV-XVIII vek)*. U saradnji sa Stjepčevićem. Knj. II (Ljekari, Apotekari i apoteke). Istorijski institut, Cetinje, 1957.

U zajednici s drugima pripremio je, napisao priloge i uredio ove knjige:

1. *Slovačka*. Slavonska beseda Jugoslovenima, Bratislava, 1932.
2. *Građa za istoriju srpske medicine*. Dokumenti iz Kotorskog arhiva XIV i XV veša, zajedno s dr Slavkom Mijuškovićem, Srpska akademija nauka, Beograd, 1964.
3. *Prednjegoševsko doba*. U zajednici s dr Nikom S. Martinovićem, dr Slavkom Mijuškovićem i Čedom Vukovićem. »Luča«, Grafički zavod, Titograd, 1964, 1966.
4. *Kotor*. Velika ilustrovaná monografija. Grafički zavod, Zagreb, 1970.
5. *Kotorska sekcija Društva istoričara Crne Gore (1948-68)*. Kotor, 1970.

6. *Zbornik Kotorske sekcije Društva istoričara Crne Gore*. Kotor 1973. Neke studije Kovijanića bilo bi potrebno sabrati i izdati u posebne knjige: a) *Književna proučavanja (Narodni pjesnik-Njegoš-Mažuranić)*; b) *Zanatlije starog Kotora XIV i XV vijeka*; c) *Jedrenjaci kotorske luke XIV-XV vijeka (brodovi, brodograditelji, brodovlasnici, pomorci)*; d) *Kolar, Šafarik, Štur i šturovci prema Jugoslovenima i njihovoj književnosti u doba romantizma*; e) *Jugosloveni koji su se školovali u Slovačkoj tokom XVIII i XIX vijeka*. Kroz liceje i akademije u Slovačkoj. (Bratislava-Modra-Kežmark-Levoča-Prešov-Košice) prošlo je oko 2.500 Jugoslovena, od kojih preko 2.000 Srba. Među tim Jugoslovenima, Srbima, Hrvatima i Makedoncima, veliki je broj naših književnika, kulturnih, prosvetnih, zdravstvenih i javnih radnika. Objaviti sva njihova imena, dati obaveštenja o njihovom učenju, školama, profesorima i sredinama u kojoj su učili bilo bi vrlo korisno i neophodno.

Bibliografija radova Rista Kovijanića 1921-1965. godine, sa 232 naslova, objavljena je prilikom njegove 70-godišnjice života (31. XII 1965) u *Zborniku Matice srpske za književnost i jezik*, XIV-1 (1966).

Nastavak bibliografije:

233. *Njegoševo »jato jarebica«*. Stvaranje, 7-8, Titograd, 1966, str. 787-93.
234. *Jedrenjaci kotorske luke 1456-60 godine*. Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XIV (1966), str. 35-50.
235. *Naš veliki prijatelj* (prof. dr Frank Wollman, akademik iz Praga). Pobjeda, Titograd, 12. I 1967, Feljton.
236. *Riječ i djelo don Nika Lukovića*. Pobjeda, 12. III 1967.
237. *Jedrenjaci kotorske luke 1461-70*. Godišnjak, XV, Kotor, 1967, str. 33-45.
238. *Štúdium srbskych študentov na Slovensku v 18-19 storoči*. Sborník 300-vyročia Prešovského kolégia, Prešov, 1967, str. 131-7.
239. *Bratislavski krug poznavalaca srpskohrvatskog jezika i književnosti* Stvaranje, sv. 5, 1968, Titograd, str. 490-8.
240. *Slovensky vpliv na srbskych racionalistov* Sborník prác vedeckej konferencie v Smoleniciach, Slovenská akadémia vied, 1968, s. 117-24.
241. *O majstorima srebrne pale kotorske katedrale*, Starine Crne Gore, III-IV, Cetinje, 1968, str. 77-84 (stubaca 16).
242. *Andrija Izat, kotorski zlatar XV veka*. Zbornik Muzeja primenjene umetnosti, 12, Beograd, 1968, str. 67-75.
243. *Književni odnosi Slovaka i Južnih Slovena*. Stvaranje, 1-2, 1969, Titograd, str. 156-61.
244. *Njegoševa »Klorinda srpska«*. Stvaranje, sv. 3, 1969, str. 279-84.
245. *Kotorski brodograditelji druge polovine XVI vijeka*. Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XVII (1969), str. 43-56.

246. *Kotorski zlatar Milko iz Novog Brda* (savremnik Novaka kovača). Boka, zbornik radova iz nauke, 1, 1969, Herceg-Novi, str. 81-8.
247. *C zetskom mitropolitu u Prečistoj Krijajinskoj*. Glasnik Cetinjskih muzeja, I, 1968, str. 89-93.
248. *Prosvjeta i književnost Kotora*. Kotor velika ilustrovana monografija, Zagreb, 1976, str. 106-112.
249. *O Kotoru gradu staroslavnom*. Isto, str. 161-5.
250. *Don Niko Luković* (in memoriam). Acta historica medicinae, pharmaciac, veterinae, X-1, 1970, Beograd, str. 67-9.
251. *Književnost Kotora*. Katorska sekcija Društva istoričara Crne Gore, 1948-68 (spomenica), Kotor, 1970, str. 93-131.
252. *Don Niko Luković* (u spomen). Isto, 187-92.
253. *Srbi koji su učili u Slovačkoj (XVIII-XIX vek)*. Zbornik Matice srpske za književnost, XIX-3 (1971), str. 471-503; knj. XX-1 (1972), str. 47-91, Separat str. 78.
254. *Milan Krajčovič, Slovenská politika v srednej Europe 1890-1901*. Spolupráca Slovákov, Rumunov a Srbov, Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1971, prikaz, Istorijiski zapisi, XXIX, sv. 1-2, 1972, str. 237-241.
255. *Andrej Vrbacky, plodni slovački prevodilac jugoslovenskih književnosti*, Književne novine, 16. maj 1973. Beograd, stubaca 11/3.
256. *Bizanti Đorđe*, kotorski pjesnik-humanista. Leksikon pisaca Jugoslavije, knj. I, Matica srpska, 1972.
257. *Bizanti Marijan*, kotorski pisac-humanista. Isto.
258. *Bona-Boliris Ivan*, kotorski pjesnik-humanista. Isto.
259. *Buča Franjo*, kotorski pjesnik-humanista. Isto.
260. *Buča Vičentije*, kotorski pjesnik-humanista. Isto.
261. *Drago Kamilo*, kotorski pjesnik-humanista. Isto.
262. *U spomen Andreja Vrbackog — Smrt pregaoca i prijatelja*. Politika, 24. aprila 1974.
263. *Dr phil. et med. Emanuel Meseri*. Acta historica medicinae, XII-2, 1972, Beograd, str. 17-22.
264. *Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima* (XIV-XVI vijek). knj. II, Titograd 1974, Izdanje Istorijskog instituta, str. 254.
265. *Srpski pisci u Bratislavi i Modri XVIII veka*. Matica srpska, N. Sad, 1973 (1974), str. 192.
266. *Dr Đorđe Natošević na studijama u Prešovu*. Zbornik radova Sekcije SAPV Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, V, Novi Sad, 1973, str. 145-54.
267. *Pismenost i škole u Primorju od XIII-XVI veka*. Istorija škola i obrazovanja kod Srba. Beograd, 1974, str. 81-6.
268. *Škole u Primorju u XVII i XVIII veku*. Isto, str. 237-40.
269. *Bar i Barani u kotorskim spomenicima XIV vijeku*. Istorijiski zapisi, sv. 3-4, 1973, str. 219-32.

270. *Obučari Kotora u doba samostalnosti (1391-1420)*. Zbornik Kotor-ske sekcije Društva historičara Crne Gore, I, Kotor, 1973, str. 119-33.
271. *Bunjevci Vojvodani koji su studirali u Bratislavskoj akademiji*. Zbornik Matice za književnost, XXII-3 (1974), str. 503-5.
272. *Slovaci iz Vojvodine koji su učili u Bratislavi*. Isto, str. 505-7.
273. *Bar i Barani u kotorskim spomenicima prve polovine XV vijeka*. Istorijski zapisi, sv. 1-2, 1974 (1975), str. 123-40.
274. *Konstantin Pečić na studijama u Bratislavi*. Zbornik radova Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Sekcija SAPV, Pančevo, 1974, str. 197-207.
275. *O zdravstvenoj kulturi Boke srednjeg vijeka (do 1420)*. Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae, sv. 2 1974 (1975), str. 27-9.
276. *Studie o juhoslovensko-slovenskysh vzťahoch* (Daničić-Miletić-Zmaj J Bošković-K. Trifković-Grčić-Milenko). Matica slovenska, Martin-Bratislava (1975), 1976, str. 130

80 YEARS OF LIFE OF PROF. RISTA KOVIJANIĆ

Jovan TUCAKOV

Prof. dr Rista Kovijanić was born in Djurdjevina near the monastery of Morača on the 31st of December, 1895. He had attended the elementary school in Lipovo and monastery of Morača. He had finished the six classes of the Secondary school in Cetinje. But his regular education was interrupted by Balkan wars when he joined the Serbian Army as a volunteer. During the First World War Prof. Kovijanić took part in some battles from Grahovo to Mojkovac, and the last days of the war he spent in the internation in Ctlovo, Szechoslovakia. After the First World War he had taken his final examination in the Secondary school for boys in Belgrade, 1919. Prof. Kovijanić studied the Yugoslav and comparative literature where his professors were Pavle and Bogdan Popović, as well as Serbo-Croatian language taught by Aleksandar Belić. His scientific and teaching career was the following: he was the teacher secondary school in Sombor and Vrbas, then language instructor for Serbo-Croatian language and literature at the University of Komensky in Bratislava (1927-1939), the scientific collaborator in the state archive in Belgrade, the dean of the secondary school in Kotor, and the scientist and high scientific collaborator of the state archive in Kotor. Prof. Kovijanić is also the member of many scientific and cultural institutions, for example: the Historical Society in Novi Sad, Matica Srpska in Novi Sad, the member of the Šafarik society in Bratislava, the scientific collaborator of the Institute for medical researches of the Serbian Academy of Science and Art, the regular and honorary member of the Scientific Society for the History of the Yugoslav Health Culture, the member of the Society for researches of seamanship in Yugoslavia, the member of the Society of writers of Montenegro, and of the Association of the Yugoslav writers, too.

Prof. Kovijanić was decorated with a medal of Komensky University in Bratislava for his pedagogic-literary-scientific work, then with the golden medal of the Slovakian Academy of Science for his scientific-literary work. He received the prize of the 13th July for his lifelong scientific work and excellent results. Prof. Kovijanić attended many congresses in our country and abroad, and his work is consisted of almost 400 bibliographic units out of which there are 220 scientific papers and over 170 scientific-popular articles and smaller contributions. He cooperated in 60 Yugoslav and Czechoslovakian scientific journals, almanacs and in 20 daily and weekly newspapers, too. Enclosed is bibliography of his scientific papers and publications.

POMOĆ HRVATSKOG PRIMORJA SRPSKOM I CRNOGORSKOM SANITETU U BALKANSKIM RATOVIMA (1912-1913)

Radmila MATEJČIĆ

Od Narodnog pokreta 1903. g. Hrvatsko primorje, Rijeka i Liburnija žive intenzivnim političkim životom. To se osjetilo osobito nakon potpisivanja »Riječke rezolucije« 1906. g., a i kasnije. Balkanski ratovi 1912. i 1913. g. bili su prilika da se ta klima nastala prethodnih godina iskoristi kako bi ti krajevi pružili svoj obol u pomoći Crvenom krstu balkanskih naroda. Od oktobra 1912. do maja 1913. g. cjelokupno je pučanstvo ovih krajeva svesrdno angažirano u sakupljanju doprinosa Crvenom krstu, te je djelo ovog stanovništva ispunilo jednu blistavu stranicu u povijesti zdravstva Hrvatskog primorja oplemenjenu humanizmom i jugoslovenskom solidarnošću, a nekoliko liječnika koji su aktivno učestvovali u sanitetu u balkanskim ratovima potvrđuju visoku svijest zdravstvenih radnika ovoga kraja u povijesnim trenucima oslobođenja jugoslovenskih zemalja.

Odmah nakon izbijanja balkanskog rata riječki »Novi list« se stavio u službu ove humanitarne akcije, tako da je sakupljanje doprinosa počelo par dana prije nego je izišao apel crnogorskog Crvenog krsta od 16. oktobra 1912. g. koji počinje dramatičnim usklikom: »Balkan je ponovo u krvi!«, a završava: »Pomoć Crvenog krsta pomoć je našoj narodnoj borbi, djelo je milosrđa, hrišćanska je ljubav prema bližnjima! U Cetinju 26. septembra (po st. kal.) 1912«. Proglas je potpisao mitropolit Mitrofan⁽¹⁾.

Među prvim darodavcima u Rijeci bio je Đuro Ružić koji je poslao direktno u Cetinje 100 kr., a prikupljalo se u susjednim selima Krasici i Pehljunu po 50—100 kr. i odmah slalo u Cetinje (2). U Opatiji je ta akcija poprimala političko značenje. U čitaonici »Zora« održana je pučka skupština pod parolom »Borba braće na Balkanu«. U apelu za tu skupštinu se kaže: »Braćo Srbi, Hrvati i Slaveni! Sada, kada se naša jednokrvna braća na Balkanu bore za oslobođenje i ujedinjenje jugoslovenskog naroda, kada se po Kosovu oko hrama Svetih Dečana čuje jauk i lelek naše braće koju ugnjetava jedan od naših brojnih dušmana, tre-